

AUDITORLIK MUSTAQILLIGI: QO'LLAB-QUVVATLASH OMILLARI VA MEXANIZMLARI

Boykabulova Iroda

*Samarqand iqtisodiyot va
servis instituti assistenti*

Bahriyev Ibrohim

*Samarqand iqtisodiyot va
servis instituti talabasi*

***Annotasiya:** Auditorlik mustaqilligi auditorlik faoliyatining asosiy printsipli bo'lib, auditorlik natijalarining xolisligi va ishonchliligini ta'minlaydi. Ushbu maqolada auditorlik mustaqilligiga ta'sir qiluvchi omillar va uni qo'llab-quvvatlash mexanizmlari ko'rib chiqiladi. Ushbu masalaning huquqiy, tashkiliy va kasbiy jihatlari, shu jumladan Qonunchilik, axloq kodekslari, ta'lim, sertifikatlash va auditorlarni doimiy o'qitish ko'rib chiqiladi. Moliyaviy hisobotga ishonch va moliyaviy bozorlarning yaxlitligini ta'minlash uchun auditorlik mustaqilligini qo'llab-quvvatlash muhimligi aniqlandi.*

***Kalit so'zlar:** auditorlik mustaqilligi, omillar, qo'llab-quvvatlash mexanizmlari, huquqiy jihatlar, kasbiy ta'lim, sertifikatlash, doimiy o'qitish, axloq qoidalari, Qonunchilik, me'yoriy talablar, ishonch, moliyaviy hisobot, tartibga solish, professionallik tamoyillari.*

Kirish qismi: Auditorlik mustaqilligi auditorlik amaliyotining yaxlitligi va ishonchliligini belgilaydigan asosiy printsiptir. Ushbu tamoyil butun dunyo bo'ylab auditorlar faoliyatini tartibga soluvchi kasbiy etika va standartlar asosida yaratilgan. Moliyaviy hisobotlarni boshqarish strategik qarorlarni qabul qilishda muhim rol o'ynaydigan zamonaviy biznes sharoitida auditorlik mustaqilligi ishonch va shaffoflikning ajralmas qismiga aylanadi.

Auditorlik mustaqilligi-bu auditorning kasbiy baholari va qarorlarining ob'ektivligi va halolligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan ta'sir yoki nazoratdan xoli harakat qilish qobiliyati. Bu shuni anglatadiki, auditor mustaqil fikrga ega bo'lishi va mijoz yoki boshqa manfaatdor tomonlarning aralashuvi yoki bosimiga yo'l qo'ymasligi kerak.

Auditorlik mustaqilligining ahamiyatini ortiqcha baholash qiyin, chunki u moliyaviy hisobotga ishonchni ta'minlaydi va manfaatdor tomonlar, shu jumladan investorlar, kreditorlar va davlat tartibga solish organlari manfaatlarini himoya qiladi. Turli sohalarda yuzaga kelgan moliyaviy mojarolar va korporativ to'lovga layoqatsizlik nuqtai nazaridan auditorlik mustaqilligi masalasi ayniqsa dolzarb bo'lib, mutaxassislar va tartibga soluvchilarning e'tiborini talab qiladi.

Shunday qilib, ushbu maqolada biz auditorlik mustaqilligiga ta'sir etuvchi omillarni va uni qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini ko'rib chiqamiz, bu auditorlik

amaliyotining ushbu muhim printsiplarining asosiy jihatlari va uning moliyaviy hisobotlarning sifati va ishonchliligini ta'minlashdagi rolini aniqlash uchun.

Asosiy qism: Auditorlik mustaqilligi auditorlik faoliyatining asosiy printsipli bo'lib, u o'tkazilgan audit natijalarining ob'ektivligi va ishonchliligini ta'minlaydi. Bu auditorning kasbiy mulohazalari va baholariga ta'sir qilishi mumkin bo'lgan ta'sir yoki nazoratdan xoli harakat qilish qobiliyati sifatida tavsiflanadi. Auditorlik mustaqilligining asosiy ta'rifi shundan iboratki, auditor o'z vazifalarini mijoz yoki boshqa manfaatdor tomonlarning ta'siri yoki bosimisiz bajarishi kerak. bu shuni anglatadiki, auditor mustaqil fikrga ega bo'lishi va auditorlik jarayoniga ob'ektivlikni yo'qotishiga yoki tomonlarning manfaatlariga bo'ysunishiga olib keladigan aralashuvga yo'l qo'ymasligi kerak.. auditorlik maqsadlari bilan bog'liq emas.

Auditorlik amaliyotida auditorlik mustaqilligining ahamiyatini ortiqcha baholash qiyin. Birinchidan, bu audit natijalariga ishonchni ta'minlaydi, chunki manfaatdor tomonlar o'tkazilgan audit mustaqil va ob'ektiv ekanligiga ishonch hosil qilishlari mumkin. Bu, ayniqsa, investorlar, kreditorlar va moliyaviy qarorlarini qabul qilishda auditorlik xulosalariga tayanadigan boshqa moliyaviy hisobot foydalanuvchilari uchun juda muhimdir. Bundan tashqari, auditorlik mustaqilligi moliya bozorlarining yaxlitligi va shaffofligini saqlash uchun asosdir. Agar auditorlar mijozlar tomonidan ta'sirlansa yoki bosim o'tkazilsa, bu manfaatlar to'qnashuvini keltirib chiqarishi va kompaniyalarning moliyaviy hisobotlariga bo'lgan ishonchiga putur etkazishi mumkin.

Shunday qilib, auditorlik mustaqilligi auditorlik faoliyatining sifati va ishonchliligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi, bu esa uni moliyaviy bozorlarning samarali ishlashi va jamiyatning korporativ hisobotga bo'lgan ishonchini saqlashning ajralmas qismiga aylantiradi. Auditorlik mustaqilligiga ta'sir qiluvchi omillar yuridik va anodik me'yorlardan tortib, tashkiliy madaniyat va auditorlik firmalaridagi jarayonlargacha bo'lgan turli jihatlarni o'z ichiga oladi. Birinchi toifani ko'rib chiqing:

Qonunchilik va me'yoriy talablar: auditorlik mustaqilligini ta'minlashda huquqiy asos muhim rol o'ynaydi. Davlat qonunlari va xalqaro audit standartlari auditorlarning mustaqilligiga qo'yiladigan talablarni belgilaydi, shuningdek uni qo'llab-quvvatlash va nazorat qilish choralari nazarda tutadi. Qonunchilik normalarining buzilishi huquqiy oqibatlarga olib kelishi va manfaatdor tomonlarning ishonchini yo'qotishi mumkin.

Kasbiy etika tamoyillari: xalqaro buxgalterlar federatsiyasi (IFAC) va ichki auditorlar instituti (IIA) kabi professional uyushmalar va tashkilotlar auditorlar uchun axloq kodekslarini o'rnatadilar. Ushbu tamoyillar mustaqillik, auditorlik xatti-

harakatlari va manfaatlar to'qnashuvi talablarini o'z ichiga oladi. Kasbni tartibga solish: davlat organlari va auditorlik faoliyatini tartibga soluvchilar normalar va standartlarga rioya etilishini ta'minlashga qaratilgan o'zlarining tartibga solish mexanizmlariga ega. Ular auditorlik mustaqilligini qo'llab-quvvatlashga qaratilgan siyosat va protseduralarni ishlab chiqishi va amalga oshirishi, shuningdek qonunbuzarliklarni jazolashi mumkin.

Nazorat va nazorat tizimlari: Qonunchilik va axloq kodekslaridan tashqari, auditorlarning mustaqilligini ta'minlaydigan nazorat va nazorat tizimlari ham mavjud. Masalan, mustaqil auditorlik qo'mitalari, ichki audit va tashqi audit manfaatlar to'qnashuvi va boshqa qonunbuzarliklarni aniqlash va oldini olishga yordam beradi.

Ushbu huquqiy omillar auditorlik mustaqilligini ta'minlash uchun asos bo'lib, ob'ektiv va ishonchli audit uchun sharoit yaratishda muhim rol o'ynaydi. Biroq, ular o'zgaruvchan biznes muhiti talablari va qiyinchiliklariga muvofiq doimiy yangilanish va takomillashtirishni talab qiladi.

Auditorlik mustaqilligini qo'llab-quvvatlash mexanizmlari auditorlik faoliyatining samaradorligi va ishonchliligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Ulardan birinchisini ko'rib chiqing.

Kasb-hunar ta'limi: samarali ta'lim kasb-hunar ta'limi bilan boshlanadi. Auditorlar audit, buxgalteriya hisobi, moliya va tegishli sohalarda tegishli ta'lim olishlari kerak. Bu ularga o'z vazifalarini yuqori darajadagi professionallik bilan bajarish uchun zarur bilim va ko'nikmalarni egallashga imkon beradi.

Kasbiy sertifikatlash: ta'lim tugagandan so'ng, auditorlar professional sertifikatlash jarayonidan o'tishlari mumkin. Auditorlar uchun eng keng tarqalgan sertifikat CPA (Certified Public Accountant) sertifikati yoki boshqa mamlakatlardagi ekvivalent sertifikatlardir. Ushbu sertifikatlar auditorlar ma'lum sifat va malaka standartlariga javob berishini tasdiqlaydi.

Uzluksiz ta'lim: auditorlarni o'qitish va malakasini oshirish sertifikat olgandan keyin tugamasligi kerak. Doimiy ta'lim tez o'zgaruvchan biznes muhiti va Qonunchilik sharoitida auditorlarning ko'nikmalari va bilimlarini qo'llab-quvvatlashda muhim rol o'ynaydi. Uzluksiz ta'lim dasturlari auditorlarga auditorlik sohasidagi so'nggi tendentsiyalar, texnologiyalar va eng yaxshi amaliyotlardan xabardor bo'lishga yordam beradi.

Axloqiy o'quv dasturlari: axloqiy ta'lim va kasbiy xulq-atvorga alohida e'tibor berilishi kerak. Axloqiy o'quv dasturlari auditorlarga axloqiy qarorlar qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi, shuningdek, auditorlik

mustaqilligining ahamiyati va jamiyatning auditorlarga bo'lgan ishonchini va moliyaviy hisobotini ta'minlashdagi roli to'g'risida tushunchalarini mustahkamlaydi.

Ushbu mexanizmlar auditorlik mustaqilligini qo'llab-quvvatlash uchun asos yaratadi va auditorlarga o'z vazifalarini yuqori darajadagi professionallik, integritet va mustaqillik bilan bajarishda yordam beradi.

Xulosa: Ushbu maqolada biz auditorlik mustaqilligining asosiy jihatlarini, unga ta'sir etuvchi omillarni va uni qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini ko'rib chiqdik. Auditorlik mustaqilligi auditorlik faoliyatining asosiy printsipi bo'lib, audit natijalarining xolisligi va ishonchliligini ta'minlaydi. Bu kompaniyaning moliyaviy hisobotiga va moliyaviy bozorlarning yaxlitligiga bo'lgan ishonchini saqlab qolishda muhim rol o'ynaydi.

Auditorlik mustaqilligiga ta'sir qiluvchi omillar huquqiy, tashkiliy va kasbiy jihatlarni o'z ichiga oladi. Huquqiy omillarga auditorlarning mustaqillik talablarini belgilaydigan va ularga rioya etilishini ta'minlaydigan Qonunchilik, axloq qoidalari va nazorat tizimlari kiradi.

Auditorlik mustaqilligini qo'llab-quvvatlash mexanizmlari, masalan, o'qitish, sertifikatlash va uzluksiz ta'lim auditorlarning kasbiy mahorati va axloqiy xulq-atvorini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Ular auditorlarning ko'nikmalari va bilimlarini mustahkamlashga yordam beradi, shuningdek moliyaviy hisobotlarda ishonch va shaffoflikni ta'minlash uchun auditorlik mustaqilligining ahamiyati to'g'risida tushunchalarini rivojlantiradi.

Umuman olganda, auditorlik mustaqilligi muvaffaqiyatli auditorlik faoliyatining ajralmas qismidir va auditorlar, tartibga soluvchilar va professional tashkilotlarning doimiy e'tiborini talab qiladi. Auditorlik mustaqilligini qo'llab-quvvatlash auditorlik amaliyotining sifati va ishonchliligini ta'minlashning asosiy omili bo'lib, moliyaviy bozorlar va korporativ hisobotlarga ishonchni oshirishga yordam beradi.

Faqat mustaqillik va axloqning yuqori standartlariga rioya qilgan holda auditorlar o'z vazifalarini adolatli va xolisona bajarishlari mumkin, bu sog'lom va barqaror moliyaviy bozorlarni rivojlantirish va kompaniyaning moliyaviy hisobotlariga bo'lgan ishonchini mustahkamlash uchun asosdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Muxammadovna S. L., Tolliyevna Q. G. O 'ZBEKISTONDA VENCHUR BIZNESINI RIVOJLANTIRISH //INTERNATIONAL JOURNAL OF RECENTLY SCIENTIFIC RESEARCHER'S THEORY. – 2023. – T. 1. – №. 9. – C. 48-51.

2. Axmedov U. mehmonxona biznesiga xizmat ko'rsatish mexanizmlari va ularni bog'lash ishlarining sifati va samaradorligi // Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar. – 2019. - No. 3. - pp. 332-340.
3. Shodiev, J., & Zarina, R. (2024). RAQAMLI IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOIIY-IQTISODIY OQIBATLARI. Amerika Xalq diplomatiyasi va xalqaro tadqiqotlar jurnali (2993-2157), 2(1), 200-202.
4. Tojiboyeva Sh., Shukurov O., Ahmedov U. korxonaning iqtisodiy mazmuni va iqtisodiy faoliyatini tahlil qilishning asosiy jihatlari //Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar. – 2016. – №. 2. 101-107 betlar.
5. Ahmedov U. mehmonxonalarda turistik xizmatlarning sifati va samaradorligini boshqarish //Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar. – 2018. – №. 5. 108117-sahifa.
6. Исхакова, С. А. (2018). Анализ эффективности механизма формирования доходов работников сферы образовательных услуг. Theoretical & Applied Science, (2), 199-204.
7. Исхакова, С. А. (2021). Влияние развития сферы услуг на уровень доходов ее работников. Экономика труда, 8(2), 159-174.
8. Мухаммедов, М. М., & Исхакова, С. А. (2020). Антикоррупционная политика–центральное звено широкомасштабных реформ Узбекистана. Проблемы современной науки и образования, (4-1 (149)), 35-40.
9. Исхакова, С. А. (2024). НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ СФЕРЫ УСЛУГ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ. Barqaror Taraqqiyot va Rivojlanish Tamoyillari, 2(4), 37-44.
10. Исхакова, С. (2023). ЦИФРОВАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ И ЕЕ ВЛИЯНИЕ НА ЗАНЯТОСТЬ И КВАЛИФИКАЦИЮ ПЕРСОНАЛА В СФЕРЕ БЫТОВОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ. Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари/Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук/Actual Problems of Humanities and Social Sciences., 3(12/1).
11. Мухаммедов, М. М., & Исхакова, С. А. (2023). ТЕОРИЯ ПОТРЕБНОСТЕЙ И ПРОБЛЕМЫ ЛЕГАЛИЗАЦИИ НЕОФИЦИАЛЬНОЙ ЗАНЯТОСТИ. Экономика и социум, (6-1 (109)), 899-917.
12. Мухаммедов, М., & Исхакова, С. (2021). Совершенствование системы стимулирования результатов труда научных работников. Экономика и инновационные технологии, (6), 80-92.
13. Мухаммедов, М. М., & Исхакова, С. А. (2020). ЭКОНОМИКА УЗБЕКИСТАНА (МАВЕРАНАХРА) В ЭПОХУ ПРАВЛЕНИЯ ТИМУРА И ТИМУРИДОВ. In Colloquium-journal (No. 2-10, pp. 5-10). Голопристанский мисьяк районный центр зайнятости= Голопристанский районный центр занятости.